

Det her offentliggjorte stof kaster nyt lys ind over det sidstnævnte. Det viser Fasting som en bevidst arbejdsende og forfinet formkunstner.

Bent Søndergaard.

NOTER

1. Arne Hannevik: »Claus Fasting – Literat og Kritiker«, Edda 1963, p. 161–79. Bredo B. Frøen: »La Société littéraire – —« [1962]. – 2. »Claus Fasting Samlede Skrifter«, bd. 1, 1963, udgivet af Det Norske Språk- og Litteraturselskap ved Sverre Flugsrud. – 3. »Norskhet i sproget hos Claus Fasting«, Maal og Minne, 1921, p. 99–110. – 4. Ms. 544, jvf. Francis Bull: »Manuskripter av Claus Fasting«, Edda, 1915, p. 166–68. – 5. Fastings bibliotek, nr. 133. – 6. Kommentaren vil indskrænke sig til et minimum. Generelt skal to oplysninger forudskikkes: 1. Med hensyn til stort begyndelsesbogstav er der tilstræbt normalisering. 2. Af pladshensyn er et citat normalt kun anført i én kategori, selv om det kan tjene som bevis i flere. – 7. Ovennævnte undersøgelse, p. 108. – 8. Ovennævnte undersøgelse, p. 107.

NOGLE BEMÆRKNINGER OG ET SVAR VEDR. JØRGEN BREITENSTEINS AFHANDLING OM JOHANNES JØRGENSEN OG ITALIENSK KULTUR

Den Baggrund Jørgen Breitenstein – i Artiklen i Danske Studier 1960 – har valgt at se Johannes Jørgensen mod, er »den italienske Kultur«. Op-gaven er uendelig interessant men kræver, at denne Baggrund belyses klart, saa Konturerne af J. J.'s Personlighed træder tydeligt frem derimod. Sker det ikke, er Baggrundens Belysning usikker, kan Resultatet kun blive For-fladigelse.

Det, som slaar lige med det samme, naar Konfronteringen J. J. – italiensk Kultur forsøges, er alt det, han kunde tillade sig at ignorere. Ikke blot paa Omraader, der laa hans eget Felt fjærnt men paa selve dette Felt: den katolske, italienske Litteratur.

Der er her to Grundpiller: Dante og Manzoni. Den sidste ignorerede han lige saa totalt, som han er ignoreret i Danmark. Det kan med Bestemt-hed siges, at han hverken kendte »Promessi Sposi« eller »Osservazioni sulla Morale Cattolica«. Men hele det intellektuelle, katolske Italien, og iøvrigt ikke blot det katolske, er gennemtrængt af Manzoni, som det er gennemtrængt af »La Divina Commedia«. Gennem sin Gaaen uden om Manzoni havde J. J. berøvet sig selv Kontaktmuligheder og Forudsæt-ninger paa en hel Række aldeles væsentlige Punkter.

Denne Situation, som er iøjnespringende set fra italiensk Side, trængte

i allerhøjeste Grad til at blive belyst fra dansk, hvad endnu aldrig er sket. At tale om »Manzoni og en Række samtidige katolske, lombardiske Forfattere« ganske en passant, saaledes som J. B. gør, og som om Manzoni kun var een blandt mange andre i Rækken, er komplet vildledende for et dansk Publikum, der ikke har Forudsætninger for at opfatte Situationen.

Først naar Baggrunden, den italienske Kultur, faar det Lys den skal have, kan denne forbløffende Lakune hos J. J. konstateres. Den viser os noget vigtigt, nemlig at J. J. aldrig beskæftigede sig med det, der ikke var frugtbart for ham, hvor betydeligt det end var, og først naar dette er slaaet fast, kan vi gaa over til næste Punkt paa Dagsordnen.

J. J. havde ikke læst »La Divina Commedia«. Tilstaaelsen faldt uforbeholdent paa et direkte Spørgsmaal fra min Side. Det, han kendte af Komeden, var relativt meget lidt. Det var løsrevne Steder, han kunde bruge til Understregning af sin egen Text. Han studerede den ikke for dens egen Skyld. Det er aldeles nøjagtigt at sige, at han lod »La Divina Commedia« ligge.

Naar han i et Privatbrev, citeret af J. B., udtaler, at Dante knap nok kan kaldes en Kristen, saa betyder det jo i J. J.'s Sprog, at Dantes Digting og Tankeverden er ham fjærnt og fremmed. — Det, der inspirerer ham, er altsaa ikke denne Digting i sig selv og den Tankebygning, den indeholder; det er Dante-skikkelsen. Det er Dante som den Landflygtige, den fra Familien adskilte, som den der lever i Længsel efter et Sted, hvortil han aldrig mere kan komme tilbage, Dante som den hvileløse, der higer mod den tabte Ungdomselskede. Alt, hvad der samler sig *herom*, kan J. J. bruge, og heraf opstaar »Dantestemninger«. — Naar J. B. her taler om J. J.'s Laan fra Dante, som han smelter sammen med sin egen lyriske Stil, saa burde det have været tydeligt understreget, at disse Laan alle samler sig om Dante-skikkelsen og nøje lader sig omskrive af denne.

Inspirationen til det fjerde og sidste af Digtene er, som J. B. meddeler, opstaaet helt uden om Dante gennem et præraffaelitisk Billede af Beatrice med dets Underskrift af en Verslinje fra Dante. Men hvor karakteristisk for Situationen, at Formidleren mellem J. J. og Dantes Vers er en præraffaelitisk Maler! J. B. synes ikke at se hvilket Fingerpeg der ligger heri. Det er desuden ikke nok at fremhæve, som han gør, at Beatrices Slutningsreplik, som var Underskriften paa hint Billede og er et (ukorrekt) Citat fra Skærsilden 30. Sang, hos J. J. er anbragt »i en helt ny Sammenhæng«. Det maa kraftigt pointeres, at intet i dette det kulminerende af Samlingens Digte har det mindste at gøre med Dante, hverken i Stemning, Mening, Inspiration eller Ord. Thi ikke engang Beatrices omtalte Slutningsreplik er fra Komeden. Den er nemlig galt citeret paa det præraffaelitiske Billede, der gav Stødet til Digtet. Paa Billedet læste J. J. »Guardami ben . . .«, men »La Divina Commedia« har »Guardaci ben . . .«, hvilket ikke vil sige »Se paa mig . . .« men »Se herhen!« — Det var godt, at J. J. ikke gik Texten nærmere paa Klingen, for saa var vi blevet et

dejligt Digt fattigere, men det er temmelig utilfredsstillende, at J. B. forbigaar alt dette.

»Stemmingsforskellen« kan bedst maales gennem en af Beatrices *autentiske* Replikker under det paradisiske Møde med Dante i Skærsildens 30. Sang. Hun siger nemlig til ham: »Op med Skægget!« (»Alza la barba«) ☺: »Staa ikke der og flæb!« – Det virker som et Stenkast, der splintrer en Rude, sammenholdt med det Møde, J. J. digter om. Og en saa voldsom Kontrast maa frem i Lyset, ikke forflygtiges. For hvad lærer vi saa om Forholdet J. J.–Dante?

At J. J. ikke holdt af at blive mindet om Kontrasten er noget andet. Det var som et Forsøg paa at forstyrre hans Inspirations Vej. Men denne er i Virkeligheden ganske klar og logisk. Der er god Sammenhæng i Billedet.

J. B. har ikke fundet frem til denne Sammenhæng. Han ligger begravet under sin Citathob, hvorfra kun Almindeligheder opstiger: »Giver alle Enkelthederne tilsammen ikke en smuk Prøve paa den Inspiration og de Tanker, den ene store Digter kan skænke den anden?»

Hvad middelalderlig Digtning skulde indeholde for at inspirere J. J., ser vi hos Jacopone. Jacopone ramte, igennem selve sin Digtning, det Allerinderste, det mest Modtagelige hos J. J. – Jacopone væltede ham ganske simpelt over Ende gennem sine Vers om Kristi blodige Aasyn, om Maria og Korsfæstelsen, om Fattigdommen og om Ydmygheden. Og i to dejlige Gendigtninger »O Sjæl, som er velsignet« og »Lovsang til Fattigdommen« har J. J. gydt den gamle Franciskaners Poesi over i moderne Dansk, saa den staar støbt for al Fremtid i vort Sprog.

Her ser vi »en smuk Prøve paa«, hvad den ene store Digter kan give den anden, her vælder Følelsen frem hos den danske Digter fra samme Kildespring som hos den middelalderlige, italienske. Hans Poesi flyder i samme Leje, mellem de samme Bredder, med samme Dybde og med samme Lidenskab. Forbløffet og betaget maa man overvære dette Skuespil. Ikke med nogen anden italiensk Digter, heller ikke med Pascoli (som han godt kunde kritisere), er hans Aandsslægtskab saa umiddelbart og saa intimt.

Stiller vi nu Forholdet J. J.–Jacopone op mod Forholdet J. J.–Dante, saa faar vi Besked om hans Inspirations Veje. Saa har vi et yderligere Exempel paa, hvordan Franciskanismen hos ham dominerede alt, fordi den for ham var digterisk Inspiration. Og *dette* er J. J. og italiensk Kultur.

J. B. end ikke nævner Jacopone.

Hvis vi nu gaar over til andre Omraader, som ligger uden for J. J.'s »Felt« og følger J. B. i hans Omtale af J. J.'s Forhold til italiensk Kunst, saa er det her lige saa nødvendigt at trække Linjerne klart op.

J. J. kunde *ikke* opleve kunstnerisk. Han havde intet Kriterium for at skelne mellem det Dilettantiske i Kunsten og dets Modsætning. Dette ubestridelige Faktum tager Grunden bort under alt, hvad han, aldrig andet end en passant, har skrevet om Kunst. Det er kun andenhaands og

kan aldrig blive andet, og alle de Citater, J. B. fremfører, beviser dette eklatant. Dette vidste J. J. ogsaa udmærket godt selv, ingen kendte *bedre* sine Begrænsninger end han.

Det er derfor Synd at stille ham op som noget i Retning af en Kunst-kender eller en Kunstkritiker. Han kan skrive historisk-intellektuelt om Kunst. Han kender f. Ex. nøje Freskerne i San Francesco i Assisi, bedst maaske de mindst kendte: Scenerne af det nye og det gamle Testamente i Overkirken oven over Fransfreskerne af Giotto. Han kan endda her korrigere »la Guida del Touring«, som det ses af hans Randbemærkninger i denne Bog. Men dette har intet med Kunstkritik eller Kunstforstand at gøre, fordi det ikke bygger og ikke *kan* bygge paa nogen kunstnerisk Oplevelse. Han kunde opleve Kunst *digterisk*, naturligvis, men dør er et hvilket som helst Kunstværk Midlet til Oplevelse, ogsaa det kunstnerisk underlødige.

Dette var, hvad burde være klarlagt. Den myreflittige Ophobning af Citater er en endeløs Vandren omkring i Krinkelkroge, hvor Digterens Aand aldrig har opholdt sig.

Meget var der endnu at indvende af Væsentligt, som det vil føre for vidt at komme ind paa, f. Ex. J. B.'s Behandling af J. J.'s Forhold til Franciskanismen. Jeg vil blot til Slut pege paa nogle ganske konkrete Mangler. — J. B. tyder en Randbemærkning af J. J. galt, saa den ingen Mening giver. Han skriver S. 56, idet han citerer, saaledes »Ed è lo *utile* di Papini stesso«. J. J. har imidlertid skrevet »Ed è lo *stile* di Papini stesso«. S. 58 tales der tre Gange om »Sienas aabne Hjærte« eller om »de aabne Hjærter«, som Siena taler til. Men hvorfor? Fordi der over Sienas Porta Camollia staar »Cor magis tibi Sena pandit« : »Siena aabner sit Hjærte for dig endnu mere (end sin Byport)«. Og hvorfor kaldes Giotto to Gange »Sjælens Maler«? Fordi et kendt Citat fra D'Annunzio lyder saaledes »Giotto che le anime disegna«. Intet af alt dette er forklaret. Endvidere (og vigtigere): Fogazzaro's Bog *il Santo*, nævnt S. 53, blev sat paa Index af Pius X, fordi inficeret af Modernisme, den kætterske Bevægelse, der satte Sindene saa stærkt i Oprør i de katolske Lande op under første Verdenskrig. J. J.'s Sympati for Bogen og for Forfatteren aabner altsaa Perspektiver, som J. B. intet fortæller om. — Endelig har Gengivelsen af og Oversættelser fra italiensk saa mange Unøjagtigheder og Usikkerheder, at det vil kræve alt for megen Plads at gaa dem igennem.

Det samlede Resultat af J. B.'s Afhandling bliver da dette, at man ender med at spørge sig selv, om ikke J. B.'s Bekendtskab med italiensk Kultur er ret nyt, saa nyt at en Opgave af denne Art ganske overstiger hans Kræfter. Men hvad værre er: J. J. og italiensk Kultur kræver en Digters og en Kunstners Sind for at blive forstaaet. Flid alene kan aldrig føre dertil. — Jo mere man læser J. B., jo længere kommer man bort fra J. J.

Mogens Kai Nørregaard.

I anledning af Mogens Kai Nørregaards opsats om Johs. Jørgensen ønsker jeg at bemærke følgende:

1. M. K. N. har ret i, at det var Dantes egen personlighed og skæbne, der interesserede J. J. mest. Men det fremgår også med fuldstændig klarhed af min afhandling. At J. J. ikke skulle have læst *Den guddommelige Komædie*, anfægter ikke min fremstilling. Litteraturhistorien kender eksempler nok på, at en digter lader sig inspirere af en bog, som han ikke har læst fra ende til anden.

2. For mig var det overflødigt at omtale den italiensk-katolske synsmåde, hvorefter Dante og Manzoni er den italienske litteraturs grundpiller. Der var ingen grund til at vente, at den skulle have haft nogen betydning for J. J.; han opfattede italiensk litteratur fra et personligt, katolsk præg, men ikke ensidigt katolsk synspunkt; derfor er det naturligt, at hos ham andre forfattere træder i forgrunden.

3. Jeg har ikke opstillet J. J. som noget i retning af en kunstkender eller kunstkritiker. Det er rigtigt, at han ikke havde nogen teknisk forstand på billedkunst, men det er uberettiget at kaste vrang på hans mere subjektive, digteriske opfattelse. Af tre grunde medtog jeg dette afsnit: fordi det belyser J. J.s almindelige udvikling henimod større tolerance og en mere alsidig smag; fordi det viser sammenhængen i hans ideer om Italien; fordi jeg tror, at den tidlige italienske malerkunst havde betydning for ham som helgenbiograf.

Trods den skarpe kritik benytter jeg gerne lejligheden til påny at takke M. K. N. for den interesse, han har vist min afhandling.

Jørgen Breitenstein.

NATBRED (HOS SOPHUS CLAUSSEN)

Sophus Claussens »Pilefløjter« 1899 (2. udgave 1929) har denne mottostrofe på titelbladet:

Over mit Hoved
 slaar Tungsindets Fugl,
 dens natbrede Vinger
 beskygger min Sjæl,
 naar jeg tænker paa,
 hun var ung og fin
 med et Blik, der beruste
 som nygæret Vin.

Jeg ved ikke hvornår denne strofe er skrevet, om den er ældre end 1899 eller samtidig med udgivelsen. Strofen kommer igen i »Heroica« 1925; her er den første strofe i digtet »Ung Glorie« (p. 152 f.). Hvornår dette digt er skrevet ved jeg ikke. Ernst Frandsen oplyser intet om det i sit store værk om Sophus Claussen (1950). Digtet er ikke taget med i »Udvalgte Digte«